

Ο ΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ*

* Ο τίτλος είναι δανεισμένος από το άρθρο του Παύλου Παλαιολόγου, που δημοσιεύτηκε στα «ΝΕΑ», στις 23 Δεκεμβρίου του 1946. Εν μέσω της ακραίας πολεμικής ρητορικής εναντίον του ρεμπέτικου, της νομοθετημένης λογοκρισίας που δρούσε κυρίως εναντίον του, τις επικλήσεις ανθρώπων των Γραμμάτων, των Τεχνών και της Διανόησης για καταστροφή των δίσκων και φυλάκιση των μουσικών του, ο Παλαιολόγος και ελάχιστοι ακόμη άρθρωσαν δημόσια λόγο υπέρ αυτού. Σήμερα, ο δημόσιος λόγος που προέρχεται από τον κόσμο των αστικών λαϊκών μουσικών εναντίον καλλιτεχνών που τις εκτελούν παρουσιάζει εντυπωσιακές ομοιότητες με τον λόγο που προήλθε από τους πολέμιους τους, έναν αιώνα πριν.

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΟΡΛΟΥΙΔΗ

«Το πρόβλημα είναι επιπλέον ότι ακούγοντας συνέχεια τη διασκευή σε λίγο κανένας δεν θα θυμάται το πρωτότυπο, κι αυτό αποτελεί **προσβολή**» [σχόλιο στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ), 2023].

«Μπορούμε να κάνουμε διασκευές σε πολλά χωρίς να **προσβάλλουμε** όμως το αρχικό και κυρίως χωρίς να αλλάζουμε τη μελωδία όπως γίνεται τελευταία» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Θα **τρίζουν τα κόκκαλα** του Μάρκου...» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2022)

«[...] παραλλήλισε [ο Χατζιδάκις] την απεριττότητα και την λιτότητα των εκφραστικών μέσων που χρησιμοποιούν [τα ρεμπέτικα] με εκίνηση των... αρχαίων μας προγόνων καλλιτεχνών! Είπε, ακόμη, ότι αυτά είναι συνέχεια και των δημοτικών τραγουδιών της φυλής μας [...] Ας το πούμε ξεκάθαρα: Πρόκειται για την **τραγικότερη περίπτωση** πνευματικής, καλλιτεχνικής και ηθικής **καταπτώσεως**» (Σταύρ. Σταυρ., *Πειραϊκή Ζωή*, 2/2/1949).

«Όλοι αυτοί οι **απαράδεκτοι** μουσικοί τώρα τελευταία πάνε να **καταστρέψουν** τη μουσική μας παράδοση. Τι σχέση μπορεί να έχει το ρεμπέτικο με τις **αγριοφωνάρες** των **πλίθιων**. Αχ ρε Κολόμβε γιατί δεν βούλιαζαν τα καράβια σου στον Ατλαντικό να σωθεί ο πλανήτης» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός επιβάλλεται να πάψει να μεταδίδει το **άπρεπο** αυτό άκουσμα και οι πλάκες γραμμοφώνου με μπουζούκια και ρεμπέτικα τραγούδια πρέπει να καταστραφούν! **Ακόμη κι η επέμβαση της αστυνομίας θεωρείται απαραίτητη για να σταματήσει το κακό**» (Βέτα Μυ, *Αθηναϊκή*, 29/5/1954).

«Οι άνθρωποι αλλάζουν τη μελωδία. Μιλάμε για **μουσικό έγκλημα**. Εχεις δικαίωμα και το κάνουν πολλοί δημιουργοί, όπως το 'κανε κι ο **Χατζιδάκις** να αλλάζει αρμονίες. Μελωδία όμως δεν αγγίζει, αλλοιώνεις το κομμάτι. Πήραμε φόρα κι όποιον πάρει η μπάλα σαλάτα» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«[...] παρακαλούμε και πάλι τους κ.κ. αρμοδίους να ενδιαφερθούν για την επικίνδυνη εξάπλωση του ρεμπέτικου τραγουδιού [...] Κάποια **εγκληματολογία** χαρακτηρίζει αρκετά καλά σ' ένα κεφάλαιό της ότι το ρεμπέτικο τραγούδι και το μπουζούκι είναι πηγή **εγκλήματος**» (Πανελλήνιος Μουσικός Σύλλογος, *Εθνος*, 27/5/1949).

«Όλο αυτό μου θυμίζει τα Greeklish με την **καθαρή** ελληνική γραφή. Ε, δεν θα τα **ισοπεδώσουμε** όλα!!!» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Υπό της διοικήσεως Συλλόγου Μουσικών Βορείου Ελλάδος, εκπροσωπούντος 800 μουσικούς αποφοίτους Ωδείου, εξεδόθη διαμαρτυρία διά την καταπληκτική διάδοσιν των μπουζουκίων, τα οποία εξετόπισαν την **υγιά μουσικήν** ως και διά την οικτράν εν προκειμένω παραμόρφωσιν της **ελληνικής γλώσσης** και ζητεί την συμπαράστασιν της κοινωνίας προς αντιμετώπισιν του κακού» (Σύλλογος Μουσικών Βορείου Ελλάδος, *Ελευθερία*, 5/5/1954).

«Είναι **ντροπή** να πειράζονται σε τόσο μεγάλο βαθμό όλα αυτά τα αριστουργήματα» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Είναι **ντροπή** να μην ξέρουμε τη μουσική μας, την πραγματική ελληνική μουσική που είναι η ψυχή του λαού μας» (Κ. Περραστικός, *Εθνικός Κήρυξ*, 30/11/1946).

«Η “Δυτικοποίηση” δεν είναι το μόνο παράπτωμα αυτής της εκπομπής» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Προγονικής μουσικής λείψανα, κατά γενικήν παραδοχήν, λίαν στενώς και αρρήκτως ημάς συνδέοντα προς την αθάνατον εκείνην και παλιάν αρχαιότητα [...] περιφρονούνται ασεβώς, το δε εν τοις δημώδεσιν ημών άσμασιν άτινα και ταύτα αποστρέφονται οι οπαδοί του εκ της Δύσεως επελθόντος ολεθρίου ψευδοπολιτισμού» (Κλεόβουλος Αρτεμίδης, *Ορφική λύρα – Ητοι άσματα πατριωτικά δημώδη και διάφορα άλλα*, 1905).

«Φτάνει πια ρεμπέτικα τραγούδια σε μορφή σουίνγκ, τζαζ, λαϊκό τραγούδι σε **τουρκομπαρόκ** άι σικτίρ απδία» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Μη τραγουδίτε **τουρκικά** – να παύση ο αμανές (Προς Καισαρείς και λοιπούς Ανατολίτας γ’ επιστολής το ανάγνωσμα)» (Ν. Μοσχόπουλος, *Η Καθημερινή*, 17/9/1936).

«[...] και πλείστα παρόμοια ακατανόμαστα **τουρκόφωνα** κι αλβανόφωνα κομμάτια, ταπεινά, χυδαία και γαιώδη, που χαμοσέρνουν την τέχνη των ήχων στα βρωμερώτερα επίπεδα της μουσικής ρυπαρογραφίας [...] Όλα αυτά τα “θλιμμένα απομεινάρια της σκλαβιάς και του χαμού” μεταφυτεύθηκαν και ρίζωσαν εδώ, κάτω από τον διαυγέστατο ουρανό της Ελλάδος [...] για να συναποτελέσουν με τα ιθαγενή “ρεμπέτικα” τραγούδια ένα ρεύμα δυσώδους μουσικού οχετού [...] Επιβάλλεται να καταρτισθί μια υπεύθυνη επιτροπή από τους κορυφαίους Έλληνες συνθέτας, τους μόνους που είνε άξιοι να ρίξουν αμείλικτα στη φωτιά κάθε ταπεινό κι ανάξιο στοιχείο, αλλά και να κοσκινίσουν καλά τη λαϊκή μουσική (Σοφία Σπανούδη, *Ελεύθερον Βήμα*, 7/10/1938).

«Με το πες πες στην τηλεόραση και στις διάφορες μουσικές σκηνές αλλάζει το αισθητήριο. Αλλωστε έτσι διώξανε σιγά σιγά από τις ενορχηστρώσεις το μπουζούκι, που είναι το σήμα κατατεθέν του **νεοελληνικού πολιτισμού**» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023).

«Είνε καιρός να σταματήσει αυτό το κακό που μας κατεβάζει στη μοίρα του πιο άξεστου και απολίτιστου τόπου [...] Πρόκειται συγκεκριμένως περί των “μουσικών” εκείνων τεμαχίων, τα οποία όχι μόνο καλλιτεχνικής εμπνεύσεως στερούνται [...] Είνε τραγούδια κακίστης τέχνης του υποκόσμου [...] Ο **νεοελληνικός πολιτισμός** έχει αρκετά υγιή στοιχεία ώστε συνεπικουρούμενος και από τας αξιολόγους παραδόσεις του Παρελθόντος να δύναται να δημιουργήσει τέχνην λαϊκὴν ανάλογον προς τας συνθήκας διαβιώσεως του Έλληνος και τα ιδανικά του [...] Δεν χρειάζονται πολλά πράγματα [...] Ένας άνθρωπος με λίγα νεύρα και αρκετό πολιτισμό» (Μ. Κυρ. *Εδώ Αθήναι*, 1946).

«Ο Τσιτσάνης παιδιά ΔΕΝ δι-ασκευάζεται είναι **ιεροσυλία** αυτό που κάνετε (το άσπρο πουκάμισο) το **ξευτιλίσате**» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2023)

«[...] τη ανοχή δυστυχώς των αρμοδίων, τείνει να ρίψη εις ερείπια ό,τι απέμεινε όρθιον από **τα ιερά και όσια** της Ελληνικής Κοινωνίας, οικογενείας και γλώσσης. Από εικοσαετίας σχεδόν, κατ’ αρχάς μεν λαθροβίως, βραδύτερον όμως πλέον εντατικώς, ενεφανίσθησαν τα κακόχη έγχορδα όργανα **Μπουζούκια** και **Μπαγλαμάδες** [...]» (Αντώνιος Στάθης και Δημήτριος Βασιλειάδης, Σύλλογος Μουσικών Βορείου Ελλάδος, *Ελληνικός Βορράς*, 14/5/1954).

Οι φύλακες του «απαγορεύεται τούτο, ή κείνο», το κυνηγητό της αστυνομίας για την απομόνωσή του [ρεμπέτικου], εκείνα τα χρόνια, το έκαναν τραγούδι μιας μερίδας ανθρώπων

(Βασίλης Τσιτσάνης, «**Ριζοσπάστης**», 10/4/1983)

«**Εμετός**» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2022)

«Πρόκειται περί ενός κοινωνικού **αίσχους**, που **θίγει** την αισθητική αλλά και τον ανθρωπισμό της μεγίστης πλειοψηφίας του Λαού μας του κατά πάντα ανώτερου και καλλιεργημένου» (Πάνος Σπάλας, *Εθνος*, 21/9/1946).

«Εχουμε μετατρέψει τα δημοτικά σε rock και πολλά άλλα έλεος. Μην **αλλοιώνετε την παράδοση**» (σχόλιο στα ΜΚΔ, 2022)

«Έπρεπε λοιπόν και κατηργήθησαν οι αμανέδες και τα δερβίσικα τραγούδια [...] Είμεθα όλοι Έλληνες με **παραδόσεις πηγαίου φυλετικού πολιτισμού** τας οποίας πρέπει να διαφυλάξωμεν» (Γ. Μπουκουβάλας, *Χρονογράφος*, 30/11/1937).

**** Πρέπει να αναφερθεί ότι δίχως τη συνεισφορά του Κώστα Βλυσίδη, ο οποίος συγκέντρωσε στις εκδόσεις του ένα μεγάλο κομμάτι του ιστορικού Τύπου, η έρευνα αυτή δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί. Τον ευχαριστούμε για την ουσιαστική και αστείρευτη συνεισφορά του στην έρευνα για τις αστικές λαϊκές μουσικές: «Οψεις του ρεμπέτικου» (2004), «Σπάνια κείμενα για το ρεμπέτικο (1929 - 1959)» (2006 και 2018), «Ρεμπετολογικά ποικίλα – Εξι μελετήματα» (2021). Θερμές ευχαριστίες στο Αρχείο Κουνάδη και στο Εικονικό του Μουσείου, για την παραχώρηση του οπτικού υλικού**

Ο Νίκος Ορδουλίδης είναι μουσικολόγος, επιστημονικός συνεργάτης στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Εκτός άλλων έχει γράψει: «Η δισκογραφική καριέρα του Βασίλη Τσιτσάνη» (Ιανός, 2014), «Η εποχή του ρεμπέτικου: το λαϊκό πιάνο» (Πριγκηπέσσα, 2018). Από τις εκδ. Bloomsbury Academic έχει κυκλοφορήσει το «Musical nationalism, despotism and scholarly interventions in Greek popular music» (2021)